

UDC: 378.

LBC: 68.49(2Poc) 3

MJ № 230

 10.33864/2617-751X.2024.v7.i3.189-200

Methodology of Teaching English in the Military System

Ramila Aliyeva*

Abstract. In our country's military education system, which is integrated with the military education systems of developed countries, special attention is given to teaching English, a global language, to military personnel. All methods and techniques that can contribute to successful language teaching are thoroughly studied. While modern methodologies offer countless approaches for teachers and students, there remains a need to explore and refine productive methods in this area. This article discusses the importance of teaching English as a foreign language to military personnel and emphasizes the use of effective methods. It also highlights the main challenges faced by English language teachers today, particularly the difficulties in developing and adapting teaching models that can be seamlessly integrated into the unique language structure of the armed forces. With this perspective in mind, the article examines both the scientific and theoretical foundations of English teaching methods in the military system, as well as their practical and applied aspects. It also explores the productive methods and techniques used in teaching English to military personnel.

Keywords: military personnel, military system, teaching English, productive teaching methods, models of learning, learning effects.

---

* Doctor of Philosophy in Geography,
Lecturer of the National Defense University; Baku, Azerbaijan
E-mail: ramila.ali08@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-7152-3489>

To cite this article: Aliyeva, R. [2024]. Methodology of Teaching English in the Military System. *“Metafizika” journal*, 7(3), pp.189-200.
<https://doi.org/10.33864/2617-751X.2024.v7.i3.189-200>

Article history:
Received: 25.06.2024
Accepted: 29.07.2024

УДК: 378.

ББК: 68.49(2Рос) 3

МЖ № 230

 10.33864/2617-751X.2024.v7.i3.189-200

Методика преподавания английского языка в военной системе Рамила Алиева*

Абстракт. В системе военного образования нашей страны, интегрированной в систему военного образования развитых стран, особое внимание уделяется обучению военнослужащих английскому языку, который считается мировым языком. При этом глубоко исследуются все методы и методики, которые принесут успех в обучении языку. Следует также отметить, что, хотя современная методология предлагает научным преподавателям и студентам бесчисленное множество методов, все же существует потребность в исследовании продуктивных методов в этой области. В связи с этим в статье говорится о важности преподавания английского языка как иностранного военнослужащим, а также применения продуктивных методов. Кроме того, основными препятствиями, с которыми сегодня сталкиваются преподаватели английского языка, являются трудности и проблемы, связанные с разработкой и адаптацией моделей обучения, которые легко интегрируются в уникальную языковую структуру вооруженных сил.

Учитывая эту точку зрения, в статье рассматриваются как научно-теоретические основы методики преподавания английского языка в военной системе, так и их практико-прикладные основы, а также исследуются продуктивные методы и методики, используемые при обучении английскому языку военнослужащих.

Ключевые слова: военнослужащие, военная система, обучение английскому языку, продуктивные методы обучения, модели обучения, эффекты обучения

---

* доктор философии по географии,
преподаватель Университета национальной обороны; Баку, Азербайджан
E-mail: ramila.ali08@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-7152-3489>

Цитировать статью: Алиева, Р. [2024]. Методика преподавания английского языка в военной системе. Журнал «Metafizika», 7(3), с.189-200.
<https://doi.org/10.33864/2617-751X.2024.v7.i3.189-200>

История статьи:

Статья поступила в редакцию: 25.06.2024

Отправлена на доработку: 15.07.2024

Принята для печати: 29.07.2024

UOT: 378.

KBT: 68.49(2Poc) 3

MJ № 230

 10.33864/2617-751X.2024.v7.i3.189-200

Hərbi sistemdə ingilis dilinin tədris metodikası

Ramilə Əliyeva*

Abstrakt. Ölkəmizin inkişaf etmiş ölkələrin hərbi təhsil sistemində inteqrasiya olunmuş hərbi təhsil sistemində hərbi qulluqçulara dünya dili sayılan ingilis dilinin öyrədilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Bununla yanaşı dil tədrisinin müvəffəqiyyət gətirəcək bütün metod və metodologiyası dərinlən araşdırılır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, müasir metodika elmi müəllim və tələbələrə saysız hesabsız metodlar təklif etsə də, yenə də bu sahədə produktiv metodların araşdırılmasına zərurət duyulur. Bu baxımdan məqalədə hərbi qulluqçulara ingilis dilinin xarici dil kimi tədrisinin əhəmiyyətindən, eyni zamanda produktiv metodların tətbiqindən bəhs edilir. Bundan başqa, bu gün ingilis dilini tədris edən pedaqoqların qarşılaşdıqları əsas maneələr ordunun unikal linqvistik çərçivəsinə mükəmməl şəkildə inteqrasiya edən tədris modellərinin hazırlanması və uyğunlaşdırılması ətrafında çətinliklər və problemlər vardır.

Bu nöqtəyi nəzərdən məqalədə hərbi sistemdə ingilis dilinin tədris metodikasının həm elmi-nəzəri əsasları, həm də onların praktiki-tətbiqi əsasları araşdırılaraq, hərbi qulluqçular üçün ingilis dilinin tədrisində istifadə olunan produktiv metod və metodologiyalar tədqiq edilir.

Açar sözlər: hərbi qulluqçular, hərbi sistem, ingilis dilinin tədrisi, produktiv tədris metodları, təlimat modelləri, tədris effektləri

---

* Coğrafiya üzrə fəlsəfə doktoru,

Milli Müdafiə Universitetinin müəllimi; Bakı, Azərbaycan

E-mail: ramila.ali08@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-7152-3489>

Məqaləyə istinad: Əliyeva, R. [2024] Hərbi sistemdə ingilis dilinin tədris metodikası. “Metafizika” jurnalı, 7(3), səh.189-200.

<https://doi.org/10.33864/2617-751X.2024.v7.i3.189-200>

Məqalənin tarixçəsi:

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 25.06.2024

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 15.07.2024

Çapa qəbul edilmişdir: 29.07.2024

1. Giriş

Qloballaşan dünyamızda ingilis dilini öyrənmək beynəlxalq mühitdə işləyən hərbi qulluqçular üçün tamamilə vacibdir, çünki o, ünsiyyəti, koordinasiyanı və mədəni mübadiləni gücləndirir və təlim və karyera yüksəlişi imkanlarına çıxışı təmin edir. Belə ki, hərbi qulluqçulara beynəlxalq ünsiyyət dili olan ingilis dilinin öyrədilməsi unikal problemlər və imkanlar təqdim edir. Mülki tələbələrə fərqli olaraq, hərbi qulluqçular dəqiq, səmərəli və beynəlxalq əməliyyatlardan tutmuş diplomatiya və sülhməramlı missiyalara qədər geniş kontekstlərə uyğunlaşa bilən dil bacarıqlarını tələb edir. Bu kontekstlər kəşfiyyat məlumatlarının toplanması və danışıqlardan tutmuş münəqişə zonalarında yerli əhali ilə birbaşa ünsiyyətə qədər dəyişə bilər. Hərbi qulluqçulara ingilis dilinin öyrədilməsi metodologiyası buna görə də yüksək məqsədyönlü, çevik və vaxt məhdudiyətlərində effektiv olmalıdır. Bu məqalədə praktiki tətbiqi, mədəni həssaslığı və müasir texnologiyanın inteqrasiyasını vurğulayaraq, hərbi qulluqçulara ingilis dilini öyrətmək üçün ən uyğun metod və metodologiyalar araşdırılır.

Bildiyimiz kimi ən yaxşı tədris yanaşması başa düşür ki, təlimatçının strategiya seçimi kursun məqsədlərinə, mövzunun dərinliyinə və genişliyinə, sınıfdəki fiziki mühitə və yanaşma nəzərə alınmaqla tələbənin öyrənmək imkanlarına əsaslanır. Seçilmiş strategiya fakültənin üstünlüklərinə və tələbələrin məqsədlərə çatmasına kömək etmək üçün uyğunluğuna əsaslanmalıdır. Palmer hesab edir ki, "yaxşı təlim müəllimin şəxsiyyətindən və dürüstlüyündən irəli gəlir [1]. Başqa sözlə, "biz kim olduğumuzu öyrədirik". Beləliklə, müəllimlər tədris proqramı hazırlayarkən üç fərqli amili nəzərə almalıdırlar:

1. tələbələrin proqramda öyrənməli olduğu məzmun və ya bacarıq və biliklər;
2. məzmunu nəzərə alaraq öyrənməyə kömək edəcək tədris strategiyaları;
3. təlimi dəstəkləmək üçün məzmunu nəzərə alınmaqla strategiyaların ən yaxşı istifadəsinə dair təlimatçının təhlili.

Biz təhlil üçün üç müxtəlif tədris metodunu (interaktiv, situasiya və tapşırıq əsaslı metod) seçmişik, hər birinin öz üstünlükləri və çatışmazlıqları var. Biz onların hər birini ətraflı müzakirə edəcəyik və hansının hərbi ingilis kontekstində istifadə etmək üçün daha yaxşı olduğunu müəyyən etməyə çalışacağıq.

2. İnteraktiv tədris metodu

İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsinə əsaslanaraq interaktiv tədris metodu təlim və tədrisin keyfiyyətini yüksəltmək üçün böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu modelə əsasən, bütün tədris prosesi müəllimlər və tələbələr arasında

qarşılıqlı əlaqəyə əsaslanır və səciyyələndir. Əgər kommunikativ bacarıqların inkişaf etdirilməsini xarici dil öyrənmənin əsas məqsədi hesab etsək, sinifdə qarşılıqlı əlaqə mütləqdir. Həqiqi ünsiyyət insanlar arasında qarşılıqlı əlaqə kimi müəyyən edilir; eyni şəkildə, lingvistik qarşılıqlı əlaqə birgə fəaliyyət kimi görünür və buna görə də sinifdə tədris və təlim fəaliyyətləri interaktiv xarakter daşmalıdır. İnteraktiv dil tədrisi öyrənmələrə hədəf dillə birbaşa qarşılıqlı əlaqədə olmaq, onu öyrənməklə deyil, ondan istifadə etməklə əldə etmək imkanlarının təmin edilməsinin vacibliyini vurğulayır. O, diqqəti müəllim mərkəzli fəaliyyətdən tələbə mərkəzli fəaliyyətə çevirir; müəllim artıq səhnədə müdrik deyil, öyrənmə prosesini asan məsələyə çevirən və tələbələrə maneələri aradan qaldırmağa və müxtəlif kommunikativ vəziyyətlərdə öz yollarını tapmağa kömək edən fasilitator, menecer, müstəqil iştirakçıdır.

Beləliklə tələbələrə bir-birini dinləmək, məlumat paylaşmaq, mənə müzakirə etmək, problemləri həll etmək, hədəf dildə real həyat vəziyyətlərini həll etməklə əməkdaşlıq etməsi gözlənilir. İnteraktiv model bəzi fundamental tədris prinsiplərinə əsaslanır: müxtəlif sorğu strategiyalarının (bilik sualları, anlama sualları, tətbiq sualları, nəticə çıxarma sualları, təhlil sualları, sintez sualları, və s.); müzakirələr, debatlar, cütlük və qrup işi fəaliyyətləri vasitəsilə fəal təlim prinsiplərinin tətbiqi mənasını verən tələbələrin cəlb edilməsi; müvafiq dil strategiyalarının təşviqi, bu da müəllimlərdən öyrənmələrin məlumatlılığını və onların təlim prosesində fəal iştirakını (yaddaş strategiyaları, koqnitiv strategiyalar, kompensasiya strategiyaları, metakoqnitiv strategiyalar, sosial təsir strategiyaları, və s.) [2].

Təcrübə göstərdi ki, ən səmərəli interaktiv sinif fəaliyyətləri təqdimatlar, cütlərlə iş, müzakirələr, debatlar və yazılı təcrübədir. Xüsusilə ESP (English for Specific Purposes) ilə bu fəaliyyətlər tapşırıq yönümlü olmalıdır ki, onlar tələbələrin problem həll etmə və yaradıcılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirməyə kömək edə və onlara real kontekstlərdə işləmək təcrübəsi verə bilsinlər.

Hesab edirəm ki, bu modeli dəstəkləmək üçün seçdiyimiz nümunə, xüsusilə hərbi tələbələrin ehtiyaclarına uyğun gələn nümunə araşdırmalarının istifadəsidir, çünki onlar karyeraları boyunca çox vaxt tipik bir problemi təhlil etməli və həll etməli olduqları vəziyyətlərdə yerləşdirilirlər. Keys tədqiqatların konkret həlli yolları olmayan məsələlərlə bağlı mübahisə və müzakirələrə səbəb olmaq üçün son dərəcə təsirli bir üsul olduğunu sübut etdi. Konkret misal, Mil-to-Mil [3] orijinal hərbi

mətnlər və təlimlər kolleksiyasından götürülmüş aşağıdakı fəaliyyət ola bilər:

Tələbələrə Gettisburq döyüşü haqqında mətn oxumaq təklif olunur. Bu fəaliyyət oxunu anlama bacarıqlarını və əvvəllər öyrədilmiş lüğət və qrammatik nöqtələrin yenidən aktivləşdirilməsini əhatə edir. Bu oxunuş üçün növbəti fəaliyyət situasiya tapşırığıdır, burada hərbi qulluqçulara xəritədən istifadə etmək və münaqişədə iştirak edən orduların taktiki hərəkətlərini çəkmək tapşırılır. Daha sonra öyrənənlər üç və ya dörd nəfərdən ibarət qruplara bölünür və onlardan istifadə olunan hərbi strategiyaları müzakirə etmək, təhlil etmək və qiymətləndirmək xahiş olunur. Bu fəaliyyət çox mürəkkəbdir və dil, dil funksiyaları və bacarıqlardan müxtəlif istifadəyə imkan verir. Tələbələrə müzakirə üçün göstərişlər təklif olunur ki, bu da onların diqqətini dərstdəki xüsusi lüğət və anlayışlardan istifadə etməyə yönəldir (məsələn, döyüşdə iştirak edən liderlik bacarıqlarını müzakirə edin). Qrammatik məqamlar diqqətdən kənar qalır; məntdəki məlumatlara əsaslanaraq, tələbələrə döyüşün mümkün nəticəsi ilə bağlı bir sıra hipotetik vəziyyətlər yaratmaq tapşırılır (məsələn, alternativ strategiyaları təsvir edin - əgər varsa). Təcrübə ediləcək dil funksiyalarının sırası da son dərəcə müxtəlifdir. Məntdə təqdim olunan hərbi strategiyaları qiymətləndirmək tələb olunduqda, tələbələr dil funksiyalarını yaxşı bildiklərini nümayiş etdirməlidirlər: ümumiləşdirmə, parafraz, fərziyyə, mübahisə etmə, siyasəti müdafiə etmə, izah etmə, nümunə göstərmək və s. Bununla da tələbələrə lazımi səviyyədə rahatlıq təklif edən, hətta o qədər də yaxşı mənimsəmədikləri dilin ən yeni aspektlərini təqdim edən əsl, real həyatda, kontekstləşdirilmiş situasiya yaratmağın böyük üstünlüyü ilə tənqidi düşünmə bacarıqlarını tətbiq etmək üçün bizə imkan verir.

3.Situasiya tədris metodu

Situasiyalı tədris müəllimin kursun məzmunundan və müəllimin fəal təlim strategiyalarından istifadə etməsindən asılı olaraq geniş spektrli müəllim mərkəzli və tələbə mərkəzli metodlardan istifadə etdiyi müxtəlif strategiyaların uyğunlaşdırılmasıdır. İstənilən aktiv öyrənmə metodunda olduğu kimi, müəllimlər də tələbələrini problemi **təhlil** etmək, həll yolu **yaratmaq** və həlli **izah** etmək və müdafiə etmək mənasını verən **TYİ** kursuna həvəsləndirməlidirlər.

Qeyd edilməlidir ki, şifahi yanaşma və situasiya dili tədrisinin arxasında dilə struktur baxış dayanır. Nitq nitq qabiliyyətinin mərkəzində olan dilin və quruluşun əsası kimi qəbul edilir. Buna görə də strukturlar onların istifadə oluna biləcəyi situasiyalarda təqdim edilməli və real həyat

vəziyyətlərinə mümkün qədər oxşar kontekstlər sinifində təqdim edilməli və istifadə edilməlidir. Situasiya dilinin tədrisinə fərqlilik verən də budur. Biz bilirik ki, öyrənənlər dünyanı anlamaq üçün strukturlar və ya modellər əldə edirlər, lakin onlar mənası olan çərçivələrdə iştirak etməli və öz sinif təcrübələrini xarici dünyanın reallıqları ilə əlaqələndirməlidirlər. Öyrənmə icmada iştirakdan ibarətdir və situasiya modeli dil vasitəsilə reallığın tanınan nümunələrini yaratmağı hədəfləyir. Özlərini dilini öyrəndikləri cəmiyyətə inteqrasiya etmək məqsədi ilə öyrənənlər şəxsiyyətlə, cəmiyyətdə məna kəsb edən üsullarla danışmağı, hərəkət etməyi və improvizasiya etməyi öyrənməklə maraqlanırlar.

Tennantın iddia etdiyi kimi, bu oriyentasiya kontekstdə bilik və öyrənmənin başa düşülməsi ehtiyacına diqqəti cəlb etmək kimi müəyyən üstünlüyə malikdir [4]. Nəticə etibarilə, situasiyalı öyrənmə iki iddiadan asılıdır: o, kontekstləşdirilməli, mücərrəd və ya ümumi olmamalıdır; yeni biliklər real kontekstdə təqdim edilməlidir.

Dil öyrənilməsi ilə bağlı bir sıra genişmiqyaslı araşdırmalar iki əsas anlayışın birləşməsinə gətirib çıxardı: "leksika nəzarəti" və "qrammatika nəzarəti" anlayışı. Məlum oldu ki, dillərin yazılı mətnlərdə tez-tez rast gəlinən 2000-ə yaxın sözdən ibarət əsas əsas lüğəti var və onların mənimsənilməsinin oxunu başa düşməyə böyük kömək edəcəyi güman edilirdi. Buna paralel olaraq danışq söhbətində ən çox rast gəlinən cümlə nümunələrini vurğulayan "qrammatika nəzarəti" anlayışı var idi. Bu cür nümunələr lüğətlərə və tələbələr üçün dərsliklərə daxil edilmişdir. Situasiya yanaşmasının əsas metod kimi istifadə olunan birbaşa metoddan prinsipial fərqi ondan ibarət idi ki, bu yanaşma çərçivəsində işlənmiş metodlar məzmunun seçilməsinə, məşqlərin çətinliyinin dərəcələrinə və bu cür material və tapşırıqların təqdim olunmasına rəhbərlik edən nəzəri prinsiplərə malik olacaqdır. Əsas təklif olunan fayda ondan ibarət idi ki, məzmunun nəzəri cəhətdən əsaslandırılmış bu cür təşkili, təqdim olunan lüğət və qrammatik nümunələrin daha yaxşı kontekstləşdirilməsi ilə öyrənmə hadisələrinin daha az çaşdırıcı ardıcılığı ilə nəticələncək. Nəhayət, bütün dil nöqtələri "situasiyalarda" təqdim edilməli idi. Bu məqama vurğu yanaşmanın adının yaranmasına səbəb oldu. Tərəfdarlar iddia edirlər ki, bu yanaşma tələbələrin müvafiq vəziyyətlərdə təkrarlanmaq üçün yaxşı dil vərdişləri əldə etmələrini asanlaşdırır. Tədris metodları **TTİ**-ni (PPP - presentation, practice and production) vurğulayır - **təqdimat** (kontekstdə yeni materialın tətbiqi), **təcrübə** (nəzarət olunan təcrübə mərhələsi) və **istehsal** (sərbəst təcrübə üçün nəzərdə tutulmuş fəaliyyətlər).

Bu modeli tədris kontekstimizdə tətbiq edərkən biz hərbi ingilis dili dərslərlərində (Campaign, At Ease, Breakthrough, Mil-to-Mil) daxil olan situasiyalardan tam istifadə etdik. Biz kurs kitablarında təqdim olunan situasiyalardan dil tədrisini təkmilləşdirəcək canlı vəziyyətlər hazırlamaq üçün istifadə etdik. Bu təlimlərin praktiki ölçüsü ondan ibarətdir ki, onlar real həyatda döyüş və ya qeyri-döyüş təcrübələrindən irəli gələn müxtəlif hərbi vəziyyətlərdə təcrübə keçmək üçün əsl fürsət təqdim edir. Materiallardan lüğət və ya qrammatika nöqtələrinə diqqət yetirmək və təcrübə etmək üçün istifadə edilə bilər. Adətən müəllim sinifdə tələbələrə maddə-maddə izah edilən materiallar hazırlayır və konkret hərbi terminologiyanın kontekstdə öyrədilməsinə, çətin cümlələrin təhlilinə və izahına, tələbələrin dil və informasiya girişinin artırılmasına diqqət yetirir. Müəllim tərəfindən hazırlanmış situasiyaların və kontekstlərin köməyi ilə tələbələr onlara təqdim olunan dili başa düşə və bunu hərbi sahədə öz peşəkar təcrübələri ilə əlaqələndirə bilirlər. Bu modelə uyğun gələn ən yaxşı fəaliyyət növü, öyrənlərə real həyat kontekstində iştirakçı rolunu qəbul etməyi və linqvistik nümunələrdən istifadə edərək vəziyyəti həll etməyi tapşırıq rol oyunları və simulyasiyalardır. Növbəti misal, Campaign 2 [5] hərbi kurs kitabında MEDEVAC mövzusunda hədəflənmiş lüğətin tətbiqi üçün istifadə edilən simulyasiyadır.

Siz şəhər mühitində patrul xidməti göstərən bir bölmənin komandirisiniz. Birdən arxadan atəş səsləri eşidirsiniz. Adamlarınıza sığınacaq tapmağı əmr edirsiniz. Mövqeyinizdən görürsən ki, əsgərlərinizdən biri yolun ortasında uzanıb. Hərəkət etmir və görünür, döş qəfəsində yara var. Səyirdən əsər-əlamət yoxdur.

Beləliklə tələbələr dərhal prioritetlərinin nə olduğuna qərar verməli və təcili yardım gələne qədər izləniləcək bir hərəkət kursu yaratmalıdırlar. Müəllim tələbələrə dərslər zamanı əvvəllər öyrədilmiş xüsusi lüğətdən istifadə etməyi, və yaxud hiptetik strukturlar və ya modal feillər kimi xüsusi qrammatik nöqtələrdən istifadə etməyi hədəfləyə bilər. Digər diskret dil aspekti funksiyaların praktikasını ola bilər: nöqtəyi-nəzəri ifadə etmək, mübahisə etmək, fərziyyə irəli sürmək və s. Belə bir fəaliyyətin məqsədi öyrənlərə hədəf dildən istifadə edərkən real həyat tapşırığını həll etmək imkanı verməkdir və buna görə də öyrənmə tələbələr üçün kontekstli və mənalı olur.

Biz belə nəticəyə gələ bilərik ki, situasiya dilinin tədris aşağıdakı məqsədlərə nail olmaqla çatışmazlıqlardan daha çox üstünlüklər təqdim edir:

- ✓ o, struktur vasitəsilə dilin dörd əsas bacarığına praktiki hakimliyi təklif edir;
- ✓ həm tələffüzdə, həm də qramatikada dəqiqlik verir;
- ✓ dinləyicilərin kommunikativ situasiyalarda tez cavab vermək bacarığını inkişaf etdirir;
- ✓ əsas və mürəkkəb strukturun və dil nümunələrinin avtomatik idarəsini yaradır.

4. Tapşırıq əsaslı Təlim Modeli

Son illərdə tapşırıq əsaslanan dil tədrisi və ya tapşırıq əsaslı təlimat kimi də tanınan tapşırıq əsaslı dil öyrənməsi davamlı olaraq populyarlıq qazanmışdır. O, dil tədrisinin qiymətləndirilməsi üçün həm təşkilati xüsusiyyət, həm də əsas kimi tapşırıqların uğurla yerinə yetirilməsini vurğulayan Kommunikativ Dil Tədrisi yanaşmasının daha da təkmilləşdirilməsi kimi qəbul edilir.

Bu yanaşmada müəllimlərin rolu əsasən mərkəzi və fəal əhəmiyyət kəsb edir. Bu modelə əsasən, müəllim fəaliyyətin çərçivəsini müəyyən edir və tələbələrə verilən tapşırığı yerinə yetirməyə istiqamət verir. Müəllim məharətlə bütün tədris nöqtələrini tədris tələblərinə uyğun olaraq müxtəlif “tapşırıqlar” şəklində tərtib edir. Müəllimin rəhbərliyi altında tələbələr təktəktəkinə tapşırıqları yerinə yetirirdilər. Tədris prosesində üç addım var: tapşırıqların verilməsi – tapşırıqların yerinə yetirilməsi – qiymətləndirmə. İlk addımda müəllim oxumaq, yazmaq, yeni sözləri başa düşmək və tərcümə etmək də daxil olmaqla, bütün bu vəzifələrin aydın şəkildə təyin olunduğuna və başa düşüldüyünə əmin olmalıdır. İkinci mərhələdə müəllim müxtəlif üsullar və ya göstərişlər verməklə tələbələrə həmin tapşırıqları yerinə yetirməyə kömək edəcək. Son mərhələdə müəllim əsasən məhsuldar bacarıqlara diqqət yetirərək tələbələrin nəyə nail olduqlarını yoxlayır.

Bu yanaşma hədəf əhalimizə çox uyğun gəlir, çünki tələbələrimiz öz öyrənmələri üçün tam məsuliyyət daşıyan hərbi qulluqçudur. Onlar öz tərzlərində və öz templəri ilə oxuyarkən tək qalmağa öyrəşmişlər, müəllim isə modelləşdirici, nəzarətçi, istiqamət təyin edən, monitor, korrektor və s. kimi çıxış edir. Bu, öyrənmə məsələsini öz əllərinə almaq üçün təhsil almalı olan hərbi tələbələrlə istifadə etmək üçün əla strategiyadır, çünki öyrənmə davamlı, ömür sürən bir prosesdir və onlar tez-tez rəhbər orqan olan yeni mühihlərə uyğunlaşmalı olacaqlar. müəllim - həmişə mövcud olmaya bilər. Dil tapşırıqları hədəf dildən istifadə etməklə həyata keçirə biləcəyimiz hərəkətlərdir və onlar real həyat vəziyyətləri kateqoriyasına aiddir: sənədlər və sənədlərlə işləmək, mal və xidmətlər tələb etmək, rəsmi və qeyri-rəsmi mülki və ya hərbi kontekstlərdə yazmaq və s. real dünyadan sinif otağına

köçürülür, tapşırıqlar pedaqoji xarakter alır. Bunlar dilin işlənməsi və başa düşülməsi nəticəsində (yəni cavab olaraq) həyata keçirilən fəaliyyətlər və ya hərəkətlərdir. Məsələn, lentə qulaq asarkən xəritə çəkmək, təlimatı dinləmək və onun təsvir etdiyi əmri yerinə yetirmək tapşırıqlar adlandırılıla bilər. Onlar dilin istehsalını əhatə edə bilər və ya olmaya da bilər. Onlar tapşırığın yerinə yetirilməsindən nəyin nəzərdə tutulduğunu və müəllimin istədiyi nəticəni gözlədiyi baxımından aydınlaşdırma tələb edir. Dilin özü müxtəlif tapşırıqların yerinə yetirilməsi ilə kommunikativ hala gətirilir ki, bu da sinif fəaliyyətini öz xeyrinə dil praktikasından kənara çıxan məqsəd hissi ilə təmin edir. Tapşırıq xüsusi məqsədi, konkret məzmunu, müəyyən iş proseduru olan hər hansı dil öyrənmə cəhədidir. Dil öyrənilməsini asanlaşdırmağa yönəlmiş istənilən fəaliyyət bir vəzifədir: sadə və qısa məşq növündən problem həll etmə fəaliyyətləri, simulyasiyalar və qərar qəbuletmə prosesləri kimi daha mürəkkəb və uzun fəaliyyətlərə qədər.

Biz hərbi siniflərimizdə, yəni qərar qəbuletmə prosesində geniş şəkildə istifadə edilən tapşırıq-əsaslı fəaliyyət nümunəsi ilə indiyə qədər təqdim olunan nəzəri çərçivəni dəstəkləyəcəyik. Hərbi qulluqçunun əsas bacarığının düzgün və əsaslandırılmış qərarlar qəbul etmək bacarığı olmasından çıxış edərək, biz bu xüsusi qabiliyyətə böyük əhəmiyyət veririk və onun inkişafına dil təcrübəsinin tərkib hissəsini əlavə edirik. Bu cür fəaliyyətlərdən hərbi siniflərimizdə idrak və dil bacarıqlarını eyni zamanda məşq etmək məqsədi ilə uğurla tətbiq olunur. Dinləyicilərə tez-tez həll etmək üçün problemlər və ya tapmacanın bir hissəsinə məlumat parçaları verilir [6].

Vəziyyəti daha yaxşı başa düşmək üçün tələbələrə bəzi anlama sualları da verilir. Sonra onlar qruplara bölünür və verilən tapşırığı yerinə yetirmək üçün plana qərar vermək tapşırılır. Davam edən fəaliyyət kimi, tələbələrdən razılaşdırılmış hərəkət kursunu digər qruplara təqdim etmələri xahiş oluna bilər. Bu son mərhələnin məqsədi həllin həmyaşıdları tərəfindən qiymətləndirilməsi, eləcə də istifadə olunan dilin müəllim tərəfindən qiymətləndirilməsini təklif etməkdir. Digər fəaliyyət nümunələrində olduğu kimi, məşq ediləcək dil sahələri də bacarıqlıdır: spesifik lüğət, məqsədyönlü qrammatik konstruksiyalar, dil funksiyaları, bunların hamısı tənqidi təfəkkürün təməli üzərində qurulmuşdur. Nəticə olaraq, pedaqoji tapşırıq şagirdlərin hədəf dili anlamaq, manipulyasiya etmək, istehsal etmək və ya qarşılıqlı əlaqədə olmasını əhatə edən sinif işinin hər hansı bir nümunəsidir, eyni zamanda diqqət mənası ifadə etmək üçün dilin (qrammatika, lüğət, funksiyalar) səfərbər edilməsinə yönəldilmişdir. Biz bütün tapşırıqların özlüyündə kommunikativ akt kimi müəyyən edilən və başlanğıcı, ortası və

sonu olan tamlıq hissi ilə xarakterizə edilməli olduğu fikrini müdafiə edirik [6].

5.Nəticə

Belələliklə, məqalədə interaktiv tədris metodunun hərbi qulluqçulara ingilis dilinin tədrisində digər iki metoddan daha çox tələbələrdə maraq və həvəs oyatması fikri müdafiə olunur. Həm müəllimin nə öyrətdiyi, həm də tələbələrin nəyi qəbul edə biləcəyi vurğulanmalıdır. Onlardan hər hansı birinə məhəl qoyulmamalıdır. Tələbələrin dil girişi və çıxışı arasında balans saxlanılmalıdır, eyni zamanda dörd əsas dil bacarıqlarının hər birinə eyni vurğu qoyulmalıdır. Müəllimin izahı ilə hərbi qulluqçular dinləmə və oxuma səviyyələrini təkmilləşdirə, tələbələrin iştirakı ilə isə nitq və yazma bacarıqlarını gücləndirə bilərlər. Bununla belə, digər iki modelin, situasiyalı tədris modeli və tapşırıq əsasında təlimat modelinin hərbi qulluqçulara ingilis dilinin tədrisi üçün yaxşı tədris metodları olmadığını söyləmək düzgünlükdən uzaqdır. Onlar, əslində, hərbi universitetlərdə ingilis dili müəllimləri arasında çox məşhurdurlar. Məsələn, situasiyalı tədris metodu düzgün istifadə olunarsa, tələbələri peşəkar vəziyyətlərə salmaqla böyük marağa səbəb ola bilər. Tapşırığa əsaslanan təlim metodu tələbələrin müxtəlif dilləri, eləcə də real həyat tapşırıqlarını yerinə yetirmək bacarığını tətbiq edir.

Qeyd edilməlidir ki, hərbi qulluqçulara ingilis dili tədrisi ESP tədrisidir. Bəzi tələbələr bunu bəyənə bilər, ancaq daha çoxları onu öyrənmək üçün əsəbiləşirlər. Belə bir şəraitdə müəllimin bütün tədris prosesi boyunca tələbələrlə ünsiyyətdə olması, onların əsəbilikdən qurtulmasına köməklik göstərməsi, ingilis dilindən hərbi sahədə tədqiqat aparmağa bir vasitə kimi sövq etməsi daha yaxşı olar. Öyrənmə, öyrənlərin artıq sahib olduqları biliyə və ondan istifadə etmək bacarığına və motivasiyasına çox asılı olan daxili prosesdir.

Bununla belə, öyrənmə tək cə zehni proses deyil, fərdlərlə cəmiyyət arasında danışıqlar prosesidir. Aydın ki, ən böyük tədris effektləri ilk tədris metodu - müəllimlərin təqdimatını öyrənlərin istehsalı ilə birləşdirən İnteraktiv tədris metodu ilə əldə edilə bilər. Göründüyü kimi bu metod qəbuledici bacarıqlar (dinləmək və oxumaq daxil olmaqla) və məhsuldar bacarıqlar (yazı və danışma daxil olmaqla) arasında səmərəli tarazlığı saxlayır.

ƏDƏBİYYAT

1. Palmer, P. J. (2007). *The courage to teach: Exploring the inner landscape of a teacher's life*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons, p. 10

2. Rivers, W. M. (2000). *Interactive language teaching*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, p. 15
3. Dumitrescu, A., Dragomir, I., & Colectiv. (2008). *Mil-to-Mil: A collection of authentic text-based exercises*. Sibiu, Romania: Editura Academiei Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu", p. 21.
4. Tennant, M. (1997). *Psychology and adult learning* (). London, UK: Routledge, p. 73
5. Mellor-Clark, S., & Baker de Altemirano, Y. (2006). *Campaign – English for the military* (2). Oxford, UK: Macmillan Publishers Limited, p. 113.
6. Mellor-Clark, S., & Baker de Altemirano, Y. (2006). *Campaign – English for the military* (2). Oxford, UK: Macmillan Publishers Limited, p. 73.

REFERENCES

1. Palmer, P. J. (2007). *The courage to teach: Exploring the inner landscape of a teacher's life*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons, p. 10 (in English)
2. Rivers, W. M. (2000). *Interactive language teaching*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, p. 15 (in English)
3. Dumitrescu, A., Dragomir, I., & Colectiv. (2008). *Mil-to-Mil: A collection of authentic text-based exercises*. Sibiu, Romania: Editura Academiei Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu", p. 21. (in English)
4. Tennant, M. (1997). *Psychology and adult learning*. London, UK: Routledge, p. 73 (in English)
5. Mellor-Clark, S., & Baker de Altemirano, Y. (2006). *Campaign – English for the military* (2). Oxford, UK: Macmillan Publishers Limited, p. 113. (in English)
6. Mellor-Clark, S., & Baker de Altemirano, Y. (2006). *Campaign – English for the military* (2). Oxford, UK: Macmillan Publishers Limited, p. 73. (in English)